

Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

10. Η Κρίση του Κορωνοϊού και οι Μεσοχρόνιες Προοπτικές της Οικονομίας (2020-)

Οικονομική Ιστορία της
Ελλάδος
(economichistorygreece.net)

Καθ. Γιώργος Αλογοσκούφης
(www.alogoukoufis.gr)

Η Πανδημία και η Νέα Οικονομική Κρίση

Παρά τις αδυναμίες των προγραμμάτων προσαρμογής, η ελληνική οικονομία έδειχνε να έχει εισέλθει σε μία περίοδο ήπιας ανάκαμψης μετά το 2016.

Μετά και την ολοκλήρωση των προγραμμάτων το 2018 και τις εκλογές του 2019, η οικονομική πολιτική άρχισε να επικεντρώνεται περισσότερο σε αναπτυξιακές μεταρρυθμίσεις.

Ωστόσο, στις αρχές του 2020 ξέσπασε μια νέα μεγάλη διεθνής κρίση, λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού (Covid-19).

Βεβαίως, ακόμη και πριν το ξέσπασμα της πανδημίας του Covid-19 οι μεσοχρόνιες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας δεν ήταν ιδιαίτερα ευοίωνες. Ιδιαίτερα, το πραγματικό συνολικό και κατά κεφαλήν ΑΕΠ προβλεπόταν να παραμείνουν για πολλά χρόνια σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα από αυτά του 2007, πριν τη εκδήλωση της διεθνούς ύφεσης του 2008-2009.

Προβλέψεις πριν και μετά την Κρίση του Covid-19

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ τον Οκτώβριο του 2019, και με βάση την ακολουθούμενη ως τότε και προβλεπόμενη πολιτική, στην πενταετία 2020-2024 ο μέσος ετήσιος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης αναμενόταν να διαμορφωθεί στο 1,4%, έναντι 1,0% στην πενταετία 2015-2019. Το ποσοστό ανεργίας το 2024 αναμενόταν να έχει μειωθεί στο 13,2% του εργατικού δυναμικού, ποσοστού πολύ υψηλότερο από την περίοδο πριν το ξέσπασμα της κρίσης του 2010. Ο μέσος πληθωρισμός αναμενόταν να παραμείνει χαμηλός, στο 1,4% κατά μέσο όρο στην πενταετία 2020-2024, ενώ το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να παραμείνει ελλειμματικό, με μέσο έλλειμμα 3,9% του ΑΕΠ στην περίοδο 2020-2024, αρκετά υψηλότερο από το 2,6% του ΑΕΠ στην περίοδο 2015-2019.

Η κρίση της πανδημίας έχει οδηγήσει σε σημαντική επιδείνωση τόσο των βραχυχρόνιων όσο και των μεσοχρόνιων προοπτικών. Σύμφωνα με τις αναθεωρημένες προβλέψεις του ΔΝΤ τον Οκτώβριο του 2020, η Ελλάδα προβλέπεται να αντιμετωπίσει μία πολύ βαθιά ύφεση το 2020, με μείωση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 9,5%. Με σχετικά ευοίωνες υπόθεσεις, η ανάκαμψη θα είναι σχετικά χρονοβόρος. Το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 4,1% το 2021, από το σημαντικά χαμηλότερο επίπεδό του 2020 και θα παραμείνει χαμηλότερα από τις προβλέψεις του Οκτωβρίου του 2019 έως και το 2025. Τα σχετικά στοιχεία για την προβλεπόμενη εξέλιξη του πραγματικού ΑΕΠ παρατίθενται στο επόμενο γράφημα.

Σύμφωνα με τις ίδιες προβλέψεις του ΔΝΤ, ο πληθωρισμός βραχυχρόνια θα μειωθεί λόγω της ύφεσης, αλλά το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να εκτιναχθεί στο 22,3% του εργατικού δυναμικού, από 17,3% το 2019. Τέλος, θα υπάρξει σημαντική επιδείνωση των εξωτερικών ανισορροπιών, καθώς το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να ανέλθει στο 6,5% του ΑΕΠ, από 2,1% του ΑΕΠ το 2019.

Αντίστοιχες, αν και λίγο πιο αισιόδοξες, ήταν και οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Νοεμβρίου 2020. Για το 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεπε πτώση του πραγματικού ΑΕΠ της Ελλάδας κατά 9,0%, άνοδο του ποσοστού ανεργίας στο 18,0% και διαμόρφωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο 6,2% του ΑΕΠ.

Προβλεπόμενη Εξέλιξη του Πραγματικού ΑΕΠ πριν και μετά την Κρίση του Covid-19, 2020-2025

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (October, 2019 and 2020)

Σε τι Συνίσταται η Κρίση του Covid-19

Η κρίση αυτή, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, όπως ο παγκόσμιος χαρακτήρας της και οι αβεβαιότητες που τη συνοδεύουν, είναι δυνητικά πολύ σοβαρότερη από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009, τουλάχιστον βραχυχρόνια, και συνεπάγεται νέες μεγάλες προκλήσεις για την ελληνική οικονομία.

Η κρίση προκαλείται από μία μεγάλη εξωοικονομική διαταραχή που πλήττει όλα τα κράτη της παγκόσμιας κοινότητας και ιδιαίτερα τα κράτη-μέλη της ΕΕ. Από την άλλη, το θετικό είναι ότι η Ελλάδα δεν είναι πολιτικά απομονωμένη όπως συνέβη στις αρχές του 2010, με ευθύνη της τότε ελληνικής κυβέρνησης.

Ωστόσο, ο αντίκτυπος της κρίσης και ο τρόπος με τον οποίο θα επηρεάσει τα διάφορα κράτη-μέλη της ΕΕ θα είναι και πάλι κάθε άλλο παρά συμμετρικός.

Οι επιπτώσεις θα εξαρτηθούν όχι μόνο από τη σοβαρότητα της εξέλιξης της πανδημίας και την αυστηρότητα των μέτρων περιορισμού της, ένα τομέα στον οποίο η Ελλάδα πέρασε μόνο τα πρώτα στάδια με επιτυχία, αλλά και από τις συγκεκριμένες οικονομικές παρενέργειες και τις αρχικές συνθήκες των διαφόρων κρατών-μελών, από τα περιθώρια αντίδρασης της δημοσιονομικής τους κυρίως πολιτικής και από την έκταση στην οποία θα αποδειχθεί αποτελεσματική η συντονισμένη αντίδραση σε επίπεδο ΕΕ και ευρωζώνης.

Ο αντίκτυπος για την Ελλάδα αναμένεται από όλους τους διεθνείς οργανισμούς να είναι μεγάλος λόγω της σημασίας του τομέα του τουρισμού και το πολύ υψηλό μερίδιο στην παραγωγή των πολύ μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες.

Επιπλέον, τόσο η ύφεση όσο και το δημοσιονομικό κόστος των μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης θα οδηγήσουν σε ένα σημαντικό δημοσιονομικό έλλειμμα και εκ νέου άνοδο του δημοσίου και εξωτερικού χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ, όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για τον υπόλοιπο κόσμο.

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της ΕΕ

Η εξέλιξη αυτή έχει ευτυχώς γίνει αποδεκτή σε ολόκληρη την ΕΕ, καθώς αναγνωρίζεται πλέον ότι ενδεχόμενη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής εν μέσω μιας τέτοιας κρίσης θα οδηγούσε τόσο σε επιδείνωση όσο και σε επιμήκυνση της ύφεσης η οποία έχει προκληθεί.

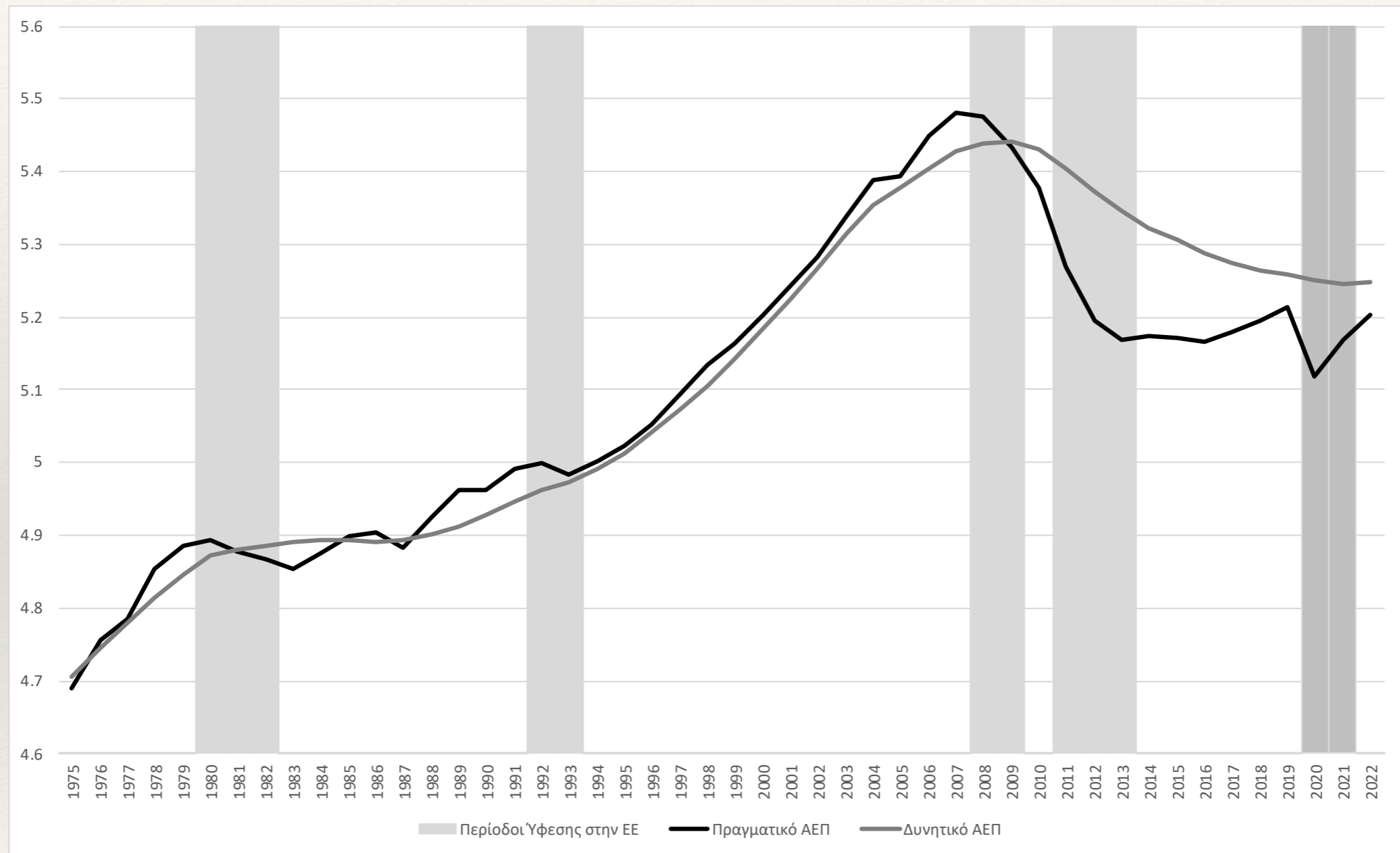
Η κρίση του Covid-19 κινητοποίησε την ΕΕ να αναλάβει κοινές οικονομικές και δημοσιονομικές πρωτοβουλίες, σε αντίθεση με το τι συνέβη στην κρίση του 2010, όπου το κόστος της προσαρμογής μετακυλίθηκε αποκλειστικά στα εθνικά κράτη, και ιδιαίτερα στα κράτη της περιφέρειας της ευρωζώνης.

Έτσι, στις 21 Ιουλίου του 2020, το Συμβούλιο της ΕΕ συμφώνησε σε μία δέσμη μέτρων για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, η οποία συνδυάζει το κλασικό Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) με ένα νέο προσωρινό πλέγμα μέτρων ύψους €750 δις, με σκοπό την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της κρίσης. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του ποσού κατευθύνεται στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Fund), ένα προσωρινό κοινοτικό δημοσιονομικό μηχανισμό, ύψους €672,5 δις, εκ των οποίων τα 360 δις είναι δάνεια προς τα κράτη μέλη και τα 312,5 δις επιχορηγήσεις. Το 70% των επιχορηγήσεων θα παρασχεθεί βάσει οικονομικών κριτηρίων στα κράτη-μέλη στη διετία 2021-2022, με το υπόλοιπο 30% έως το τέλος του 2023.

Τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να καταρτίσουν εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας στα οποία εκτίθενται οι μεταρρυθμιστικές και επενδυτικές τους πρωτοβουλίες για τα έτη 2021-2023. Τα σχέδια θα επανεξεταστούν και θα προσαρμοστούν ανάλογα με τις εξελίξεις και τις ανάγκες το 2022, ώστε να ληφθεί υπόψη η τελική κατανομή των κονδυλίων για το 2023.

Με την ενεργοποίηση αυτού του κοινοτικού μηχανισμού, ο οποίος είναι πολύ σημαντικός για την Ελλάδα, ελπίζεται ότι οι σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης της πανδημίας θα αποδειχθούν σχετικά βραχύβιες και ότι η ευρωπαϊκή οικονομία θα μπορέσει να ανακάμψει σχετικά σύντομα μετά την ανακάλυψη αποτελεσματικών θεραπειών και εμβολίων για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού.

Προβλεπόμενη Εξέλιξη του Πραγματικού και του Δυνητικού ΑΕΠ

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τράπεζα Στοιχείων AMECO (Νοέμβριος 2020)

Ένα Νέο Μείγμα Πολιτικής για την Ανάκαμψη

Προκειμένου όμως να κατορθώσει η ελληνική οικονομία να ολοκληρώσει στο εγγύς μέλλον το πέρασμα από την κρίση της πανδημίας στην ανάκαμψη δεν θα πρέπει να περιοριστεί στην αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, οι οποίοι ούτως ή άλλως είναι μία προσωρινή οικονομική βοήθεια.

Θα πρέπει να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα συνδυάζουν μονιμότερα το στόχο της ανάκαμψης της παραγωγής και της απασχόλησης με αυτόν της διατήρησης της εξωτερικής ισορροπίας. Αυτό βεβαίως απαιτεί ένα διαφορετικό μείγμα δημοσιονομικής και διαρθρωτικής οικονομικής πολιτικής σε σχέση με αυτό που ακολουθήθηκε στο παρελθόν.

Ποιες είναι όμως οι καλύτερες μεσοχρόνιες επιλογές για την Ελλάδα μετά την αντιμετώπιση της κρίσης του 2020.

Η επιλογή της εξόδου από την ευρωζώνη, προκειμένου η οικονομία να ξεφύγει από το δίλημμα του Mundell μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ισορροπίας θα αποτελούσε μια επικίνδυνη και επιπόλαια επιλογή, η οποία κατά πάσα πιθανότητα θα αποσταθεροποιούσε εκ νέου την ελληνική οικονομία και θα επανέφερε όλα τα προβλήματα του παρελθόντος. Έτσι, δεν μπορεί να θεωρηθεί ρεαλιστική.

Από την άλλη, οι προοπτικές ανάκαμψης με βάση την πολιτική που ακολουθήθηκε μετά την κρίση του 2010 είναι ιδιαίτερα απογοητευτικές.

Η τρέχουσα πρόκληση για την Ελλάδα είναι να σχεδιάσει και να υιοθετήσει ένα νέο μείγμα πολιτικής βασισμένο σε μεταρρυθμίσεις από την πλευρά της προσφοράς (supply side), σε συνδυασμό με τη στήριξη της συνολικής ζήτησης σε επίπεδα που να επιτρέπουν την ανάκαμψη της παραγωγής. Ένα τέτοιο μείγμα πολιτικής θα επέτρεπε μια βιώσιμη ανάκαμψη εντός της ζώνης του ευρώ, αλλά χωρίς τη μονιμότερη επανεμφάνιση των εξωτερικών ανισορροπιών που οδήγησαν στην κρίση του 2010.